

Є. В. Фесенко,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального та адміністративного права Академії адвокатури України

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НАЙВАЖЛИВІША ЦІННІСТЬ, ЩО ПОТРЕБУЄ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

З прийняттям нового КПК України, у якому визначено злочини та проступки як види правопорушень, першочерговим завданням реформування кримінального права є визначення об'єктів кримінально-правової охорони.

Для вирішення цієї задачі необхідно:

1. Насамперед визначитись, яку концепцію покласти в основу поняття об'єкта злочину та його характеристик. На переконання автора цієї доповіді такою методологічною основою є формула "об'єкт цінності" [3, с. 134]. Адже цінне – це те, що має для людей позитивне значення. Саме тому найважливіші індивідуальні та соціальні цінності бере під захист кримінальний закон. Крім того, розуміння об'єкта злочину як ціннісної категорії дає можливість диференціації об'єктів правової охорони, їх порівняння для визначення відповідних пріоритетів.

2. Відшукати відповідь на питання, які саме соціальні та індивідуальні цінності потребують посиленого захисту, на котрі посягатимуть більш небезпечні діяння, тобто злочини, а які цінності можуть бути захищені нормами законодавства про кримінальні проступки.

3. Зазначена проблема широкомасштабна і потребує глибоких досліджень.

Оскільки рамки доповіді обмежені, торкнувся лише окремих аспектів цієї проблеми.

Відповідно до визначених на сучасному етапі розвитку суспільства ідеологічних, політичних та міжнародно-правових орієнтацій однією з найважливіших є проблема захисту прав людини.

Це зумовлено самим поняттям "права людини". В сучасних дослідженнях воно визначається двома ознаками: змістовними і функціональними.

З точки зору змістовних ознак права людини – це її найважливіші природні, невід'ємні, невідчужувані права.

Функціональні ознаки визначають субординацію людини і держави – не людина для держави, а держава для людини. Тому першочерговим завданням держави має бути підпорядкування діяльності її органів людині, щоб забезпечити реальну можливість і гарантії для реалізації людиною цих прав.

Захист прав людини – безсумнівне досягнення демократичного суспільства.

Ці ідеї обґрунтовували прогресивні філософи, політологи, юристи минулих часів. Особлива у вага приділяється захисту прав людини і в сучасній правовій науці [2 – 4].

Ці положення регламентовані в чинних міжнародно-правових актах, основними з яких є Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р., а також Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка була учинена в Римі 4 листопада 1950 р. та вступила в силу в 1953 р (останні зміни від 04.11.2000 р.). Україна прийняла Конвенцію 17 липня 1997 р., чинності вона набула у вересні того ж року.

Закріплені права людини і в Конституції України.

Регламентовані в міжнародно-правових документах і Конституції України права людини зводяться до таких підгруп.

1. Громадянські (особисті) права і свободи людини та громадянина

До них належать права на життя, охорону здоров'я, особисту недоторканність; недоторканність житла; охорону приватного життя; таємність листування й телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень; користування рідною мовою, а також свобода пересування й вибору місця проживання, свобода совісті та ін.

При цьому значне місце, особливо у Європейській конвенції, приділено увагу захисту прав людини у сфері судочинства і виконання покарань.

2. Політичні права

До політичних належить право брати участь в управлінні справами держави (як безпосередньо, так і через представників). Формами безпосереднього здійснення громадянами політичної державної влади є референдуми, усі види участі у виборах до органів державної влади і місцевого самоврядування.

До політичних прав належать також право на об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав та свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів; право проводити збори, мітинги, походи й демонстрації тощо.

3. Соціально-економічні права і свободи.

Вони стосуються права на забезпечення належного рівня життя, права на власність, трудові права, права на відпочинок.

Відповідно до чинного кримінального законодавства захищаються такі права людини.

1. Громадянські (особисті) права і свободи людини.

1.1. Право на життя.

1.2. Право на охорону здоров'я.

1.3. Право на особисту недоторканність, охорону приватного життя.

1.4. Право на недоторканність житла; таємність листування й телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень.

1.5. Право на свободу пересування й вибору місця проживання, свободу совісті.

2. Політичні права.

2.1. Виборчі права, право брати участь у референдумі, право на об'єднання в політичні партії та громадські організації.

3. Соціально-економічні права і свободи.

3.1. Право на власність.

3.2. Трудові права.

3.3. Право на свободу господарської діяльності.

Зважаючи на важливість цих прав людини немає підстав для послаблення їх захисту і в процесі реформування кримінального законодавства. Це зумовлюють приписи ст. 3 Основного закону України, відповідно до якої «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. **Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави.** Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави».

На розвиток цих положень в першій статті чинного КК наголошується, що Кримінальний кодекс України має своїм завданням **правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина**, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам.

Однак фактичний стан дотримання прав людини в Україні, на жаль, не можна визнати задовільним. Викликають занепокоєння недостатня захищеність здоров'я населення, розповсюджені посягання проти власності, поширені факти грубого порушення міжнародно-правових норм і українського законодавства в процесі притягнення особи до кримінальної відповідальності і виконання покарання тощо.

Причинами цього є недоліки як законодавства, так і практичної реалізації законодавчих приписів правоохоронними органами та судами.

З врахуванням викладеного, найближчим завданням кримінально-правової науки і органів законотворення є ретельна ревізія відповідних норм КК України з тим, щоб не допустити як невиправданої декриміналізації, так і надмірної криміналізації діянь проти прав людини.

Список використаних джерел:

1. Фесенко Є. В. Цінності як об'єкт злочину / Є. В. Фесенко // Право України. – 1999. – №6.
2. Буткевич В. Права людини в Україні / В. Буткевич. – К., 1995.
3. Коментар законодавства України про права та свободи людини і громадянина (друге видання, доповнене і перероблене, за ред. Хавронюка М. І.), К. : Видавництво А. С. К., 2003; Хавронюк М. І. Сучасне загальноєвропейське кримінальне законодавство: проблеми гармонізації. – К. : Істина, 2005.
4. Рабінович Л. М. Права людини та їх юридичне забезпечення. – К., 1992.